

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ПРИ ВИКОРИСТАННІ ЇХ ДОПОМОГИ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Круглий В.М., доцент кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування ННІ №1 НАВС, кандидат юридичних наук.

Захист прав і свобод громадян в оперативно-розшуковій діяльності завжди був надзвичайно актуальним [1, с.18]. Вжиті державними органами України заходи щодо приведення законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, забезпечення прав громадян у різних сферах правоохоронної діяльності можуть дати реальні результати лише при створенні ефективного механізму й умов для їх реалізації.

Важливість якісного нормативно-правового регулювання оперативно-розшукової діяльності на основі конституційного принципу верховенства права диктує необхідність більш повно враховувати специфіку правових відносин, що виникають у процесі оперативно-розшукової діяльності. Саме під час проведення ОРД особливо поширені випадки порушень прав і свобод громадян [2, 42].

Разом з цим, проблема взаємодії з громадянами та використання допомоги в ОРД – одна з найскладніших та найактуальніших для оперативних підрозділів і включає в себе систему взаємообумовлених проблем теоретичного, правового та прикладного характеру.

Так, взаємодія з громадянами та використання допомоги останніх в ОРД – це необхідна умова ефективної діяльності оперативних підрозділів, важливий визначальний засіб оптимізації діяльності національної поліції в цілому. У зв'язку з цим, в даний час необхідним є застосування єдиної якісно-нової концепції взаємодії оперативних підрозділів з громадянами та використання їх допомоги в ОРД. Цього вимагає, в першу чергу, необхідність належного захисту прав і свобод громадян в ОРД та вироблення й впровадження відповідних практичних

рекомендацій. За основу такої концепції слід взяти наступні положення [3, с.32]:

- по-перше, громадяни – це самостійна, відокремлена від системи оперативних підрозділів частина оперативної обстановки, яка є одним із основних елементів середовища їх функціонування. Громадянин – це найважливіший складовий елемент (суб'єкт) як досліджуваних відносин, так і ОРД в цілому, подальше дослідження статусу якого, без сумніву, має визначальне значення для розвитку та вдосконалення теорії, практики та законодавчих основ ОРД;

- по-друге, діяльність оперативних підрозділів щодо ефективного використання допомоги громадян в ОРД слід розглядати як їх безпосереднє завдання щодо оптимізації ОРД;

- по-третє, основним завданням оперативних підрозділів на сучасному етапі має бути спонукання громадян до прояву ними позитивної активності в боротьбі зі злочинністю;

- слід відмовитися від плановості при взаємодії з населенням та від оцінки даної роботи за кількісними показниками. Єдиним показником ефективності взаємодії з громадянами та використання їх допомоги в ОРД має бути рівень довіри та підтримки з боку громадян до оперативних підрозділів;

- особливу увагу варто приділити фінансовому забезпеченню досліджуваних відносин;

- відносини з громадянами мають будуватися виключно згідно чинного законодавства, а не регламентуватися закритими відомчими нормативно-правовими актами.

Враховуючи актуальність питань вдосконалення форм та методів оперативно-розшукової діяльності, серед яких особливе місце займає питання забезпечення законності при взаємодії працівників оперативних підрозділів з населенням та використанні допомоги громадян в ОРД, останнє потребує ґрунтовного наукового дослідження, що обумовлюється:

- об'єктивними тенденціями зростання професійної злочинності, що потребує якісно нових підходів щодо діяльності правоохоронних органів України, зокрема оперативних підрозділів;

- конституційними положеннями щодо ролі народу України як носія суверенітету і єдиного джерела влади;

- правоохоронними функціями поліції, зокрема її оперативних підрозділів, що зумовлюють її служіння народові України, кожній людині і громадянину. Зміцнення законності, захист прав і свобод громадян України є пріоритетним напрямком діяльності оперативних підрозділів [3, с.34].

Принцип законності є основоположним принципом діяльності і його додержання оперативними підрозділами повинно ґрунтується на таких вимогах:

а) використання допомоги громадян в ОРД може проводитись винятково з метою вирішення практичних завдань, покладених на оперативні підрозділи, лише в рамках компетенції того чи іншого оперативного підрозділу і при наявності на це підстав, передбачених в законі;

б) при використанні допомоги громадян в ОРД працівники оперативних підрозділів не повинні провокувати протиправні дії, які б викликали їх зацікавленість;

в) використання допомоги громадян в ОРД не повинно зводитись до накопичення матеріалів стосовно особистого життя, честі і гідності людини, якщо в них відсутні відомості про вчинення протиправних дій;

г) при використанні допомоги громадян в ОРД не повинні порушуватися гарантовані законом права як стосовно не причетних до протиправної діяльності громадян, так і тих осіб, в діях яких присутні ознаки злочинів чи інших правопорушень [3, с.33].

Відносно використання допомоги громадян в ОРД законодавець підкреслює, що не дивлячись на негласність та конспіративність пошукових, розвідувальних або контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів - робота з громадянами повинна відповідати вимогам закону,

морально-етичним нормам соціальної справедливості, совісті, честі, добра і людської гідності, свободи і взаємовідповідальності. Гарантією законності при взаємодії працівників оперативних підрозділів з населенням, згідно Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” - є контроль та нагляд за ОРД [4].

Таким чином, забезпечення законності при використанні допомоги громадян в ОРД є визначальним принципом побудови якісно нових відносин з населенням у боротьбі зі злочинністю. Новостворювана модель використання допомоги громадян в ОРД повинна стати органічною складовою юридичної системи громадянського суспільства в Україні. Будучи побудованою на зазначених вище засадах вона забезпечить збалансованість особистих, корпоративних та загальнодержавних інтересів у сфері боротьби зі злочинністю.

Список використаних джерел:

1. Права людини у діяльності міліції: Навчальний посібник / О.А. Мартиненко, Ю.Л. Білоус, О.В. Пчолкіна; [за заг. ред. акад. АПрН України, докт. юрид. наук, проф. О.О. Погребного та співголови Харківської правозахисної групи канд.техн. наук Є.Ю. Захарова]. - Харків: Вид. Харк. нац. універс. внутр. справ, 2006.-216с.

2. Мінченко С.І. Теоретико-правові засади забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів МВС України: монографія / С.І. Мінченко - Київ: ТОВ «НВП «ШТЕРСЕРВІС», 2012. - 348 с.

3. Круглий В.М. Забезпечення конституційних прав і свобод громадян під час оперативно-розшукової діяльності // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2001. - № 3. – С. 29–35.

4. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 18 лют. 1992 року №2135-ХІІ. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2135-12&p=1318496434751419>.